

Očkování

proti rakovině děložního čípku

Rakovina děložního čípku představuje celosvětově druhý nejčastější nádor žen s poměrně vysokou úmrtností. Nejnovější výzkumy ukazují, že původcem rakovinných změn děložního hrdla je infekce způsobená některými typy lidských papillomavirů (HPV), které jsou sexuálně přenosné a v současné populaci poměrně rozšířené. Proto se od počátku 90. let 20. století lékaři a virologové snaží vytvořit vakcínu, která by ženy před touto nemocí ochránila.

Příčiny vzniku rakoviny

Děložní čípek či hrdlo (cervix) se podobá jakémusi filtru mezi zevním a vnitřním genitálem ženy. Infekce způsobená papillomaviry zde může vést k tvorbě lézí různé závažnosti. Těžké léze se v některých případech mohou vyvinout v rakovinu. Existuje víc než stovka typů lidských papillomavirů (HPV), z nichž asi 40 napadá genitální trakt. Za vznik rakoviny děložního čípku jsou v evropských a severoamerických podmínkách zhruba ze 70 % odpovědné kmene HPV16 a HPV18. Právě proti nim byla vyvinuta vakcína. Nezávisle na sobě ji testují dvě firmy – evropská GlaxoSmithKline (očkovací látka s názvem Cervarix) a americká Merck&Co. (Gardasil).

Testování vakcín

V současné době se provádí klinické zkoušky v mnoha zemích celého světa. Do sledovaného souboru je zahrnuto také více než tisíc českých žen. „Už nyní je zřejmé, že vakcína minimálně na pět let zabrání přetrvávající infekci způsobené HPV16

a 18. Nenastanou-li žádné komplikace, očkovací látka by se měla na trhu objevit už v roce 2006, nejpozději 2007,“ uvádí RNDr. Eva Hamšíková z oddělení experimentální virologie Ústavu hematologie a krevní transfuze v Praze, které se na výzkum HPV specializuje. Odhaduje, že cena vakcíny se bude pohybovat okolo deseti tisíc korun. „Naším cílem však je, aby byla aplikována plošně všem dospívajícím – v první fázi alespoň dívkám – před zahájením sexuálního života.“ Nákaza HPV ohrožuje nejvíce právě mladé ženy ve věku kolem dvaceti let. Riziko infekce se výrazně zvyšuje, má-li dívka pohlavní styk časně, kdy cervikální tkáň není dosud plně vyvázaná.

Prevence je základ

„Je potřeba zdůraznit, že ne každý, kdo se infikuje, onemocní rakovinou,“ upozorňuje RNDr. Eva Hamšíková. „V průběhu života se totiž nakazí více než 50 % lidí.“ U většiny, asi 85 %, infekce proběhne zcela bez příznaků a sama po roce či dvou odezní. V některých případech se na čípku vytvoří léze, které se buď samy zhojí, nebo zhoršují. Právě z těžkých lézí se

Dochází-li žena pravidelně na gynekologickou prohlídku, má téměř jistotu, že se nepříjemnost spojeným s rakovinou děložního čípku vyhne.

může vyvinout nádor. Bohužel žena sama dlouhou dobu nepozoruje žádné potíže. Teprve později se nádor, který na čípku vytvořil vřed, projeví zakrvavělým výtokem či krvácením po pohlavním styku. Přitom cervix je orgánem dobře přístupným vyšetření v gynekologických zrcadlech a rovněž cytologické vyšetření není složité. Gynekolog nabere z čípku stěr, odešle ho do cytologické laboratoře a pokud je nález podezřelý, tedy nevylučuje přítomnost předrakovinných buněk, pošle lékař pacientku na specializované pracoviště, kde je rozhodnuto o následné léčbě. V případě včasné diagnózy je možné provést ošetření pomocí jednoduchého chirurgického zásahu. Jde především

o ošetření elektrickou kličkou (LEEP), konizací či laserem, nicméně i tyto chirurgické výkony mohou vést k neplodnosti, psychickému stresu i problémům v partnerských vztazích.

Rozvinutá rakovina děložního hrdla si již vyžádá rozsáhlé operační výkony s odstraněním dělohy, vaječníků a vejcovodů a pánevních mízních uzlin.

Přítom situace v Evropě ukazuje, že prevence rakoviny cervixu je snadná a úspěšná. Než se z prekancerózní léze vyvine nádor, uplyne často i deset let. Dochází-li tedy žena pravidelně jednou ročně na gynekologickou prohlídku, má téměř jistotu, že se nepříjemnost spojeným s rakovinou děložního čípku vyhne.

Screening

V České republice se už řadu let připravuje spuštění tzv. organizovaného screeningu – plošného pravidelně opakovaného vyšetření minimálně 80 % ženské populace od určitého věku. Program by měl pomoci toto onemocnění odhalit ve fázi, kdy je ještě relativně snadno léčitelné. Takový screening probíhá například ve Švédsku, kde se nyní výskyt rakoviny pohybuje okolo 4 až 5 případů na 100 000 žen. Průměr v zemích Evropské unie je 10. U nás ročně onemocní okolo 20 žen na 100 000. Přitom každá žena má jednou ročně ze zákona nárok na pravidelnou gynekologickou prohlídku hrazenou zdravotní pojišťovnou. Proč tedy riskovat? ■

RNDr. Eva Hamšíková
Ústav hematologie a krevní transfuze
v Praze

● Některým z genitálních typů papillomavirů se v průběhu života nakazí více než 50 % sexuálně aktivních lidí. Infekci většinou žádné klinické příznaky neprovázejí, sama časem odezní. Pokud se ale organismus viru nezavírá, vyvine se v některých případech z lézí způsobených papillomaviry za dvě až tři desítky let rakovina děložního čípku. Nejčastěji se objeví u žen mezi 40. a 50. rokem života. Toto onemocnění ohrožuje dále ženy po 70. roce věku. U nich je úmrtnost výrazně vyšší, neboť právě ženy po menopauze většinou zanedbávají pravidelné gynekologické prohlídky a rakovina děložního čípku je u nich diagnostikována v pokročilém stadiu. Ročně na tento druh rakoviny umírá v České republice asi 450 žen.

● Celosvětové studie obou vakcín potvrdily, že jsou vysoce účinné proti dvěma typům lidských papillomavirů, které způsobují kolem 70 % případů tohoto onemocnění. Vakcíny úspěšně prošly klinickými testy a čekají na schválení.

● Za jeden až dva roky by mohly být dvanácti- až třináctileté dívky v Česku očkovány proti rakovině děložního čípku.

● Jedna z testovaných vakcín, která kromě typů HPV způsobujících rakovinu děložního čípku obsahuje i dva typy vyvolávající genitální bradavice, by mohla pomoci i mužům. Genitální bradavice jsou obtížné a bolestivé onemocnění, které se přenáší pohlavním stykem a jímž u nás trpí desetitisíce osob.